

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Sociálně-výchovné působení v sociálních
službách a ochrana lidských práv**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Iva Kuchyňková

Vypracovala:

Petra Dohnalová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociálně-výchovné působení v sociálních službách a ochrana lidských práv“ zpracovala sama a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Praha 21. 4. 2009

.....
Petra Dohnalová

Poděkování

Děkuji Mgr. Ivě Kuchyňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a své rodině za podporu a pomoc při studiu i v osobním životě.

Petra Dohnalová

Obsah

	strana
1. Úvod	6
2. Sociální služby	8
2.1. Definice pojmu a účel	8
2.2. Legislativní rámec	10
2.3. Typologie jednotlivých sociálních služeb	11
2.4. Poskytovatelé sociálních služeb	16
3. Sociálně-výchovné působení	19
3.1. Definice pojmu a jeho uplatnění v systému sociálních služeb	19
3.2. Zařízení sociálně-výchovného působení	20
4. Rizikové děti a mládež	24
4.1. Delikvence a kriminalita mládeže	24
4.2. Institucionální péče v ČR	25
4.3. Kazuistika	26
5. Průzkum a programy	28
5.1. Průzkum kriminality dětí a mládeže	28
5.2. Programy a projekty.....	30

6. Ochrana lidských práv	32
6.1. Vymezení pojmu a klasifikace LP	32
6.2. LP a Policie ČR	33
6.3. Projekty OVSPŠ MV ČR v oblasti LP	37
Závěr	42
Resumé	44
Anotace	45
Seznam použité literatury a další prameny	46
Seznam příloh	48

1. Úvod

Během svého života se každý z nás dostane do situací, se kterými se musí vyrovnat. Na jedné straně nás potkávají situace pozitivní a radostné, ale na straně druhé i ty negativní, nepříjemné a neočekávané. Ať už se jedná o nemoc, invaliditu, zdravotní postižení, ale i chudobu, ztrátu zaměstnání. Některé situace může vyřešit člověk sám nebo za pomoci své rodiny a přátel, v některých případech je nutné využít pomoc státu. Sociální pomoc státu se u nás uskutečňuje prostřednictvím sociálních služeb a dávek sociální péče. Každý z nás se může snadno dostat do situace, kdy bude sociální službu potřebovat a začne zjišťovat, kde se v jeho okolí potřebná služba, jež by mu pomohla řešit jeho situaci, nachází a jak může službu využít. Sociální pomoc většinou vnímáme jako službu, o které víme, že existuje, ale pokud ji nepotřebujeme, neradi o ní mluvíme.

Sociální služby i ochrana lidských práv jsou v dnešní době velice aktuální témata, setkat se s nimi můžeme každý den, ať již prostřednictvím internetu, televize, rádia, tisku či propagačních materiálů vydávaných příslušnými orgány a organizacemi zabývajícími se touto problematikou. Na knižním trhu je přímo k dispozici literatura zabývající se těmito tématy, ale také jsou k dispozici publikace. Je nutné také čerpat z výstupů příslušných orgánů a organizace, které se zabývají problematikou sociálních služeb a ochranou lidských práv. Takové organizace, ať se jedná o ty, které programy nabízejí a zprostředkovávají, či o ty, které využívají výše uvedených nabídek pro posílení vědomí v okruhu svých uživatelů, často k příležitosti každého jednotlivého programu uvádějí do oběhu různé informační letáky o nabízeném programu, průběžné hodnotící zprávy, závěrečné zprávy, hodnotící atd. Toto vše bývá často uváděno v resortních či regionálních tiskovinách v souběhu s uvedením na příslušných internetových stránkách. Právě na internetu a také z odborných publikací či tiskových zpráv, vydávaných či podporovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, je možné získat největší množství informací.

Ve své práci se zaměřím na definování jednotlivých sociálních služeb, jejichž smyslem je chránit práva a oprávněné zájmy lidí, kteří jsou oslabeni v jejich prosazování, a to z různých důvodů jako je věk, zdravotní postižení, tíživá životní situace a mnoho dalších příčin.

Samostatnou kapitolu mé práce tvoří institucionální péče. Cílovou skupinou jsou nezletilé děti umístěné v ústavech, zaměřím se na právní a psychologické dopady ústavní výchovy dětí, na problematiku sociálně-právní ochrany dětí. Česká republika dlouhodobě „vede“ v číslech ilustrujících počet dětí v ústavech.

Část své práce budu věnovat otázce lidských práv. Lidská práva jsou svobody a nároky, které mají být zaručeny každému člověku na světě. Výchova k lidským právům je zařazena již na základní škole do předmětů prvouka, vlastivěda a občanská výchova.

Vzhledem k tomu, že pracuji na Policejním prezidiu ČR, zaměřím se ve své práci zejména na vzdělávání a výchovu o lidských právech zaměstnanců Ministerstva vnitra a policistů Policie ČR. Je důležité, aby policejní orgány dohlížející na dodržování pořádku a zákonných postupů, získali vědomosti o lidských právech a humanitárních normách, a aby se tyto normy staly vodítkem pro jejich postoje a chování. Toto má platnost ať již se jedná o policisty zařazené do výkonu obecné policejní služby nebo o specialisty z oblasti vyšetřování nebo udržování veřejného pořádku. Reálnou součástí procesu výkonu základních policejních aktivit je skutečnost, že lidská práva jsou buď dodržována, nebo porušována. Navíc bývá obvyklé, že policisté na této úrovni pracují samostatně nebo v malých skupinách – často bez dohledu. Proto potřeba, aby si osvojili úctu k lidským právům, patří k zásadním prvkům dobrého výkonu policejní služby a má značný význam. Cílem je analyzovat problematiku lidských práv ve státní správě, konkrétně u zaměstnanců Ministerstva vnitra a Policie ČR.

2. Sociální služby

2.1. Definice pojmu a účel

Sociální služby se částečně překrývají s širší kategorií veřejných služeb. Veřejné služby jsou služby poskytované v zájmu veřejnosti. Na rozdíl od služeb komerčních jsou financovány z veřejných rozpočtů, jsou podrobněji definovány legislativou než jiné služby a díky tomu jsou více závislé na politickém rozhodování státu, krajů a obcí. Sociální služba však může být poskytována i jako služba komerční, a to na základě obchodního kontraktu mezi poskytovatelem a uživatelem. V zahraniční literatuře se můžeme také setkat s pojmem humanitní služby (human services). Pracují v nich ti, kdo se poskytování služeb lidem věnují jako profesionálové nebo jako dobrovolníci. Pojem humanitní služby je široký, v nejširším pojetí zahrnuje i služby vzdělávací, zdravotnické, dokonce i administrativní. V českém prostředí se pojem humanitní (humanitární) služby užívá v užším významu – míní se jím obvykle přímá materiální pomoc lidem v akutní nouzi.¹

Sociální služby nejsou významné proto, že je potřebuje mnoho lidí, ale proto, že bez jejich působení by se významná část občanů nemohla podílet na všech stránkách života společnosti, bylo by znemožněno uplatnění jejich lidských a občanských práv a docházelo by k jejich sociálnímu vyloučení. Sociální služby jsou poskytovány občanům, kteří potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku a kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat tíživou sociální situaci nebo nepříznivé poměry, a to zejména:

- rodinám s dětmi,
- osobám těžce zdravotně postiženým a seniorům,
- osobám společensky nepřízpůsobeným.²

sociální služba - smyslem je především podpora sociálního začlenění (zapojení se do běžného života v co nejvyšší možné míře) a prevence sociálního vyloučení. Sociální

¹ MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007, str. 9

² KOZLOVÁ LUCIE, Sociální služby, ISBN 80-7254-662-7, Triton Praha 2005, str. 17-18

služba je soustava vybraných základních činností: např. pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů.

Sociální služby se poskytují jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní. Pobytovými službami se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb. Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování. Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí.

Cílem služeb bývá mimo jiné

- podporovat rozvoj nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti uživatele, jeho návrat do vlastního domácího prostředí, obnovení nebo zachování původního životního stylu
- rozvíjet schopnosti uživatelů služeb a umožnit jim, pokud toho mohou být schopni, vést samostatný život
- snížit sociální a zdravotní rizika související se způsobem života uživatelů³

³ <<http://www.mpsv.cz/cs/9#sszp>>

2.2. Legislativní rámec

Právní úprava sociálních služeb spolu s celým systémem sociální péče spadá do resortu MPSV ČR. Dlouhou dobu se nedařilo přijmout novou, moderní úpravu této problematiky. Pracovníci sociálních služeb i klienti se museli přizpůsobovat zastaralému a nevyhovujícímu systému sociální péče, který byl právně upraven ještě před rokem 1989. Změna nastala teprve nedávno, nová právní úprava nabyla účinnosti až k 1. 1. 2007. Zákon o sociálních službách byl přijat v květnu 2006 a byl vydán ve Sbírce zákonů pod číslem 108/2006 Sb. Nový zákon přinesl očekávanou změnu systému sociální péče.

Změna koncepce sociálních služeb je patrná přímo z ustanovení §2 zákona, které stanoví základní zásady poskytování sociálních služeb. Práví se zde:

„Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení.

Sociální služba, jak říká zákon, je činnost nebo soubor činností, jimiž se zajišťuje pomoc osobám v nepříznivé sociální situaci. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležité kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.“⁴

⁴ Zákon č. 106/2008, o sociálních službách, §2

2.3. Typologie jednotlivých sociálních služeb

Sociální služby se dělí na služby sociální péče, služby sociální prevence a sociální poradenství.

Služby sociální péče

Služby sociální péče napomáhají osobám se stabilizovaným zdravotním stavem zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Mezi služby sociální péče patří:

- osobní asistence

Osobní asistence se poskytuje v přirozeném sociálním prostředí osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v předem dohodnutém rozsahu a čase. Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- pečovatelská služba

Pečovatelská služba se poskytuje dětem, osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v přirozeném prostředí i ve specializovaných zařízeních. Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu. Bezúplatně se poskytuje rodinám s nezaopatřenými dětmi v hmotné nouzi, rodinám, ve kterých se narodily současně tři nebo více dětí, účastníkům odboje) a pozůstalým manželům (manželkám) po účastnících odboje starším 70 let.

- tísňová péče

Tísňová péče je terénní služba, kterou se poskytuje nepřetržitá distanční hlasová a elektronická komunikace s osobami vystavenými stálému vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností.

- průvodcovské a předčitatelské služby

Průvodcovské a předčitatelské služby jsou terénní nebo ambulantní služby poskytované osobám, jejichž schopnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo zdravotního postižení v oblasti orientace nebo komunikace, a napomáhá jim osobně si vyřídit vlastní záležitosti. Služby mohou být poskytovány též jako součást jiných služeb. Služba se poskytuje za úplatu.

- podpora samostatného bydlení

Podporované bydlení je sociální služba poskytovaná osobám se zdravotním postižením, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby; služba se poskytuje v domácnosti osob. Služba obsahuje pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- odlehčovací služby

Odlehčovací služby jsou ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, o které jinak pečuje osoba blízká v domácnosti; cílem služby je umožnit pečující osobě nezbytný odpočinek. Služba obsahuje pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- centra denních služeb

Centra denních služeb poskytují ambulantní služby ve specializovaném zařízení s cílem posílit samostatnost a soběstačnost osob se zdravotním postižením a seniorů v nepříznivé sociální situaci, která může vést k sociálnímu vyloučení. Služba obsahuje pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, prostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- stacionáře denní a týdenní

Stacionáře denní poskytují ambulantní služby ve specializovaném zařízení seniorům, osobám se zdravotním postižením a osobám ohroženým užíváním návykových látek, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby.

Stacionáře týdenní poskytují pobytové služby ve specializovaném zařízení seniorům, osobám se zdravotním postižením a osobám ohroženým užíváním návykových látek, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby.

Služba obsahuje pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti, pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- domovy pro osoby se zdravotním postižením

Domovy pro osoby se zdravotním postižením poskytují dlouhodobé pobytové služby osobám se zdravotním postižením, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Služba obsahuje pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, výchovné, vzdělávací a aktivizační

činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti, pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- domovy pro seniory

Domovy pro seniory poskytují dlouhodobé pobytové služby seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, aktivizační činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- domovy se zvláštním režimem

V domovech se zvláštním režimem se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.

- chráněné bydlení

Chráněné bydlení je dlouhodobá pobytová služba poskytovaná osobám se zdravotním postižením, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Chráněné bydlení má formu individuálního nebo skupinového bydlení; osobě se poskytuje podle potřeby podpora osobního asistenta. Služba obsahuje poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti, pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

- sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče

Sociálně zdravotní služby napomáhají k zajištění fyzické a psychické soběstačnosti osob, kterým jsou poskytovány; jsou určeny osobám, které již nepotřebují akutní zdravotní lůžkovou péči (dostatečná je zdravotní péče ambulantního rozsahu), ale současně jsou natolik nesoběstační, že potřebují pomoc druhé osoby při každodenních úkonech a tato pomoc jim z objektivních důvodů nemůže být zajištěna v domácím prostředí. Sociálně zdravotní služby jsou poskytovány v pobytových zařízeních sociálních služeb nebo v pobytových zdravotnických zařízeních. Služby sociální péče poskytované v rámci sociálně zdravotních služeb (včetně základních služeb) podléhají úhradě. Zdravotnické úkony jsou hrazeny z fondů veřejného zdravotního pojištění.

Služby sociální prevence

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou jím ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky, způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Služby sociální prevence jsou:

- raná péče
- telefonická krizová pomoc
- tlumočnické služby
- azylové domy
- domy na půl cesty
- kontaktní centra
- krizová pomoc
- nízkoprahová denní centra
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
- noclehárny
- služby následné péče
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením

- sociálně terapeutické dílny
- terapeutické komunity
- terénní programy
- sociální rehabilitace

Sociální poradenství

Sociální poradenství poskytuje osobám v nepříznivé sociální situaci potřebné informace přispívající k řešení jejich situace. Základní sociální poradenství je součástí všech druhů sociálních služeb. Odborné sociální poradenství zahrnuje občanské poradny, manželské a rodinné poradny, sociální práci s osobami společensky nepřizpůsobenými, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí, sociálně právní poradenství pro osoby se zdravotním postižením a seniory. Služba obsahuje poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Součástí odborného poradenství jsou i půjčovny kompenzačních pomůcek. Služba se poskytuje bezúplatně.

2.4. Poskytovatelé sociálních služeb

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)**

Hlavním úkolem MPSV je příprava dlouhodobých systémových opatření a příslušných právních předpisů a podpora rozvoje kvality poskytovaných sociálních služeb. Jde například o podporu:

- plánování sítě sociálních služeb v krajích a obcích opírající se o zjištěné potřeby lidí
- zvyšování odbornosti a kvality poskytovaných služeb s důrazem na ochranu práv uživatelů služeb
- občanských a svépomocných aktivit, tj. neziskového sektoru

V oblasti podpory neziskového sektoru ministerstvo realizuje dotační řízení, jehož cílem je přispívat na provoz a rozvoj sociálních služeb poskytovaných nestátními neziskovými

organizacemi. Dotační řízení je vyhlášováno každoročně. MPSV samostatně zřizuje příspěvkové organizace a služby působící přímo pod MPSV.

- **Obce a kraje**

Obce a kraje dbají na vytváření vhodných podmínek pro rozvoj sociálních služeb, zejména zjišťováním skutečných potřeb lidí a zdrojů k jejich uspokojení.⁵

- 1) sociální služby poskytují samy – přímo, jedná se zejména o pečovatelskou službu a pobytové služby v domovech pro osoby se zdravotním postižením a seniory.
- 2) příspěvkové organizace – samostatné organizace s právní subjektivitou, jsou zřizovány obcemi, které na jejich činnost přispívají (např. zařízení sociální péče).

- **Nestátní neziskové organizace a fyzické osoby**

Nestátní neziskové organizace a fyzické osoby, které nabízejí široké spektrum služeb. Nestátní neziskové organizace jsou organizace zabývající se obecně prospěšnou činností, nejsou zřizované státem a jsou na státu nezávislé (např. občanská sdružení, obecně prospěšná společnost, nadace a nadační fondy, církve).

Komunitní plánování – je metoda užívaná jako způsob plánování a rozvoje sociálních služeb s cílem zefektivnit poskytování těchto služeb.⁶

Je to postup, který má zmapovat místní potřeby sociálních služeb a porovnat je s místními zdroji, což jsou v první řadě existující organizace, jež služby poskytují. Zdrojem však jsou i veřejné peníze, které se na služby vynakládají, případně by mohly být vynaloženy v budoucnu. Zdrojem jsou také občané ochotní a schopní přispět svou prací nebo kapitálem, mohou jím však být i subjekty produkující ekonomický zisk nebo finanční fondy a projekty určené k rozvoji sociálních služeb.⁷

⁵ <<http://www.mpsv.cz/cs/9#sszp>>

⁶ KOZLOVÁ LUCIE, Sociální služby, ISBN 80-7254-662-7, Triton Praha 2005, str. 53

⁷ MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007, str. 113

Základem komunitního plánování sociálních služeb je spolupráce zadavatelů (obcí, krajů) s uživateli (klienty) a poskytovateli (jednotlivými organizacemi) sociálních služeb při vytváření plánu, vyjednávání o budoucí podobě služeb a realizaci konkrétních kroků. Společným cílem je zajistit dostupnost kvalitních sociálních služeb.

Při plánování sociálních služeb se vychází hlavně ze srovnání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami (potenciálních) uživatelů služeb. Jedním z klíčových podkladů pro vytvoření priorit v oblasti sociálních služeb je výsledek uskutečněného srovnání.

Fáze komunitního plánování – viz. příloha č. 1

3. Sociálně-výchovné působení

3.1. Definice pojmu a uplatnění sociálně-výchovného působení v systému sociálních služeb

Každému dítěti musí být zajištěno jeho základní právo na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporujících sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.

sociálně výchovné působení - sociálně výchovné činnosti zajišťují především užitečné využívání volného času dětí, které vyžadují zvláštní pozornost proto, že žijí v nepříznivých podmínkách nebo mají jiné výchovné či jiné problémy. Sociálně výchovná činnost zahrnuje volnočasové aktivity – zájmové kroužky realizované v průběhu školního roku. Jsou to činnosti pro děti směřující k rozvíjení jejich sociálních dovedností. Jedná se např. o dramatický, keramický a výtvarný kroužek.

Mezi zařízení v působnosti sociálně-výchovné činnosti patří:

- ústavy sociální péče,
- diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav.

Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově (ÚV) nebo ochranné výchově (OV) nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péčí v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání.⁸

⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, Základy speciální pedagogiky, Institut mezioborových studií Brno 2003, str. 194

ústavní výchova (ÚV) – je ukládána na základě zákona č. 94/1963 Sb., o rodině; je opatřením nařizovaným v zájmu dítěte a pro jeho ochranu. Má být nařizována dětem, které nevykazují závažné poruchy chování a nedopouštějí se trestné činnosti.

ochranná výchova (OV) – je ukládána na základě zákona č. 218/2003 Sb. jako ochranné opatření za spáchané provinění⁹; je užívána u dětí se závažnými poruchami chování nebo s trestnou činností, a u kterých prostředí, ve kterém žijí, neposkytuje záruku jejich náležité výchovy. Jejím účelem je zajištění podmínek pro intenzivní práci s dítětem a ochrana společnosti před jeho chováním. Opora v zákoně pro efektivnější výkon ochranné výchovy, tedy jakéhosi represivního mezistupně, chybí.

3.2. Zařízení sociálně-výchovného působení

1) Ústavy sociální péče

Jsou instituce zpravidla zřizované státem, s celoročním nebo týdenním pobytem. Vzhledem k tomu, že se jedná o kolektivní zařízení, jehož funkce v současné době spočívá na příslušném organizačním řádu, klienti nemívají žádoucí prostor pro své soukromí, identitu, pro bezproblémový výkon svých práv. V ústavech velmi záleží na tom, kolik času mohou zaměstnanci věnovat práci s jednotlivými klienty a zda ústav vytváří podnětné prostředí. Roli hraje i kvalita spolupráce s rodinou klientů.¹⁰

2) Diagnostický ústav

Je vstupním diagnostickým zařízením, kterým prochází každý jedinec, má-li být umístěn kolektivní péči ÚV nebo OV. Pouze v odůvodněných případech může být dítě umístěno do kolektivního zařízení bez předchozího diagnostického pobytu (děti bez poruch chování, děti po ukončení pobytu v kojeneckém ústavu apod.) Do

⁹ Dle § 6 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) se trestný čin spáchaný mladistvým nazývá provinění

¹⁰ KOZLOVÁ LUCIE, Sociální služby, ISBN 80-7254-662-7, Triton Praha 2005, str. 26

diagnostického ústavu jsou přijímáni jedinci na základě žádosti rodičů nebo zákonných zástupců (tedy na dobrovolný pobyt) nebo na základě rozhodnutí soudu. Diagnostické ústavy vyšetřují děti a mládež z určité spádové oblasti. Na základě výsledků komplexního vyšetření, které trvá zpravidla 8 týdnů, jsou pak děti rozmisťovány do příslušných zařízení pro výkon ÚV nebo OV.

Diagnostické ústavy plní podle zákona následující úkoly:

- diagnostické – vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností,
- vzdělávací - zjišťuje se úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte, přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem,
- terapeutické – prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte,
- výchovné a sociální – vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně,
- organizační – související s umístěním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem,
- koordinační – prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci svého územního obvodu.¹¹

Základní organizační jednotkou v diagnostickém ústavu je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4, nejvíce 6 dětí. V praxi se diagnostické ústavy nejčastěji člení podle věku na dětský diagnostický ústav a diagnostický ústav pro mládež.

3) Dětský domov (DD)

Činnost DD se řídí zákonem č. 109/2002 Sb.¹² a zákonem č. 561/2004 Sb.¹³ Patří do systému školských zařízení pro výkon ústavní výchovy dětí a mládeže, který proběhne na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově, předběžném opatření

¹¹ Zákon č. 109/2002 Sb., §5

¹² Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a změně dalších zákonů

¹³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, a prováděcí předpisy k nim

náhradní výchovné péče. Do DD jsou zařazovány děti zpravidla ve věku od 3 do 18 let, v odůvodněných případech po dokončení přípravy na povolání, nejdéle však do 26 let. Do DD mohou být přijímány i nezletilé matky spolu se svými dětmi. DD plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Základní organizační jednotkou domova je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí, přičemž v DD lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Sourozenci se zařazují do stejné skupiny. Děti navštěvují běžnou školu mimo domov. Pobyt dítěte v DD může být ukončen soudním rozhodnutím o zrušení ÚV, dosažením zletilosti nebo přemístěním do jiného typu zařízení.

4) Dětský domov se školou (DD se školou)

Je určen pro výkon ústavní výchovy, výjimečně ochranné výchovy. Může být koedukovaný. Účelem DD se školou je zajišťovat komplexní péči o děti zpravidla ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Zároveň jsou zde umisťovány matky s dětmi, které vzhledem ke svému chování nesplňují podmínky přijetí do dětského domova.

Základní organizační jednotkou je stejně jako v běžném DD rodinná skupina, kterou však tvoří nejméně 5, nejvíce 8 dětí. V DD se školou lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Součástí DD je v tomto případě škola, v níž se zřizují třídy s maximálním počtem 8 žáků.

5) Výchovný ústav

Výchovný ústav je nekoedukované zařízení a pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ÚV nebo uložena OV. Do ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu OV nebo ÚV, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Ve vztahu k dětem plní výchovný ústav zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Základní organizační jednotkou je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, přičemž lze zřídit nejméně 2, nejvíce 6 výchovných skupin. Do nich se děti zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby. Součástí

výchovného ústavu je škola, jejíž třídy se naplňují do 8 žáků. Škola poskytuje podle potřeby možnost ukončení povinné školní docházky a další střední vzdělávání.

Pobyt ve výchovném ústavu je ukončen buď soudním rozhodnutím, nebo dosažením plnoletosti.

Ve všech uvedených zařízeních je nepřetržitý celoroční provoz. Umístěny do nich mohou být děti pouze prostřednictvím diagnostického ústavu, v jehož územním obvodu se nacházejí. Zřizovatelem dětských domovů jsou krajské úřady, zřizovatelem diagnostických ústavů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů je MŠMT ČR. Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy v zařízeních provádí pověřený státní zástupce státního zastupitelství, v jehož obvodu se zařízení nachází.¹⁴

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Základy speciální pedagogiky, Institut mezioborových studií Brno 2003, str. 195-196

4. Rizikové děti a mládež

4.1. Delikvence a kriminalita dětí

Velkým veřejným tématem i odborných diskuzí je problém delikvence a kriminality dětí a mladých lidí. V různých časových intervalech se objevují více či méně vážně míněné návrhy týkající se snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, které se opírají o tvrzení, že děti které se dopouštějí, a to i velmi závažné trestné činnosti, jsou stále mladší a brutálnější. S těmito návrhy přicházejí zejména někteří politici a příslušníci Policie ČR, tedy i ti, kteří se přiklánějí spíše k radikálnějšímu řešení problémů, k metodám, které staví na tezi, že trest a izolace pachatele je hlavním nástrojem ke snižování trestné činnosti.

Postoje odborníků jsou ve své většině odlišné, lidé, kteří s dětskými delikventy pracují, si uvědomují, že tak závažný problém jako je sklon dětí dopouštět se delikventního jednání, není řešitelný jen snížením věkové hranice trestní odpovědnosti o jeden rok (toto opatření nakonec zasáhne nepatrný zlomek delikventní dětské populace, která se dopouští těch nejzávažnějších trestných činů). Mezi odborníky, zejména v zahraničí, je stále více uplatňován přístup, který je v anglosaské literatuře uváděn termínem Restorative Justice – obnovující justice. Je založen na principu, že trestný čin je považován za závažnou sociální událost, která se úzce dotýká oběti, komunity, kde se trestný čin odehrál a také pachatele. Cílem je hledat vyvážené a účinné řešení, při kterém nejsou aktivní jen justiční a sociální orgány, svoji nezastupitelnou roli v tomto procesu mají i nevládní a charitativní organizace, zdravotnická zařízení a školské instituce. Každá z institucí má zájem na tom, aby se mladý pachatel napravil, způsobené škody nahradil a opětovně se zařadil do společnosti a vyhnul se recidivě. Komunita bude bezpečnější, oběť se dočká satisfakce a pachateli se vytvoří podmínky pro návrat do řádného společenského života. V rámci tohoto procesu pachatel přestává být pouhým objektem soudního nebo správního řízení, ale stává se subjektem přiměřeně odpovědným za své činy, za svoji nápravu, za vyrovnání se s těmi, jimž svým jednáním uškodil i za svoji další životní perspektivu.¹⁵

¹⁵ Hodnocení systému péče o ohrožené děti, publikace Ministerstva vnitra rok 2007, str. 3

4.2. Institucionální péče

Dne 19. ledna 2009 vláda schválila „Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy“. Tento materiál je dalším posunem ke sjednocení systému péče o ohrožené děti a splněním jedním z dílčích úkolů Analýzy současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti. Analýza zmapovala současnou situaci v systému péče o ohrožené děti v ČR z hlediska roztržitosti této agendy mezi různé resorty a za hlavní slabinu současného systému označila nedostatečnou koordinaci a provázanost aktivit, cílů a koncepcí jednotlivých zainteresovaných resortů.

System státních školských zařízení pro tuto skupinu tvoří *diagnostické ústavy, dětské domovy se školou* (dříve výchovné ústavy pro děti) a *výchovné ústavy pro mládež*. Do těchto zařízení přicházejí děti a mládež se soudem určenou ústavní a ochrannou výchovou. (V diagnostickém ústavu je možný pobyt i na vlastní žádost. Délka pobytu má být dvouměsíční.)¹⁶

Děti, které jsou umístovány do institucionální péče, lze rozdělit do čtyř skupin:

1. děti osamělé, tzv. oboustranní sirotci, jejich počet je zanedbatelný
2. děti ohrožené, které pocházejí ze sociálně slabého a neuspořádaného rodinného prostředí, jejichž výchova je ve zvýšené míře ohrožena sociálně patologickými jevy
3. děti rizikové, experimentující s drogami
4. děti, které již mají zkušenosti s kriminalitou a u nichž je odůvodněná obava, že budou v trestné činnosti dále pokračovat.

Do institucionální péče je dítě umístováno na základě soudního rozhodnutí, v mnoha případech nejprve na základě tzv. předběžného opatření, po kterém má bezprostředně následovat zahájení řízení o nařízení ÚV nebo uložení OV. Problémem ale je, že soudy tak v mnoha případech nečiní (veškeré procesní lhůty k trvání

¹⁶ MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007, str. 86

předběžného opatření lze opakovaně prodloužit). Průměrná délka pobytu dětí umístěných v institucionální péči na základě předběžného opatření byla 2,4 roku.¹⁷

V praxi je dítě nejprve umístěno v diagnostickém ústavu, jehož úkolem je analyzovat problémy dítěte a vypracovat výchovná doporučení, která budou realizována v ústavu, do něhož bude dítě umístěno následně.¹⁸

Soud může dítěti nařídit ústavní nebo uložit ochranou výchovu.

Důležitou úlohu v práci s ohroženými dětmi mají orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), které mají konat ve spolupráci se školami a školskými zařízeními (střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny), s Policií ČR, státním zastupitelstvím, soudem, Probační a mediační službou ČR, opatření směřující k nápravě situace dítěte a jeho rodiny. V popisu práce OSPOD je především ochrana práv a nároků dětí na příznivý vývoj a řádnou výchovu a působení na obnovení narušených funkcí rodiny. Pomoc při řešení složitých rodinných situací a snaha udržet rodinu pohromadě.

4.3. Kazuistika

Paní P. je matkou 8 nezletilých dětí ve věku 6-14 let. V říjnu 2004 zemřel při autonehodě otec dětí a manžel paní P., který do té doby zajišťoval většinu věcí, hospodařil s penězi, účty atd. Paní P. se po jeho smrti dostala do velmi obtížné situace, kdy zůstala sama na výchovu 8 dětí a zároveň musela zajišťovat fungování rodiny ve vztahu k úřadům a institucím. Neschopnost zvládnout tuto situaci přivedla rodinu na pokraj existenční krize a byla jedním z důvodů vzrůstajícího dluhu na nájemném v městském bytě. Město se po nárůstu dluhu určité výše rozhodlo podat žalobu o vystěhování, s níž uspělo a rodina byla vystěhována do městské ubytovny pro neplatiče. Tam obývala početná rodina jen jednu místnost s příslušenstvím a nájemné této

¹⁷ Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004, publikace Ministerstva vnitra – odbor prevence kriminality

¹⁸ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních stanoví § 5 odst. 6., že „Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů“.

ubytovny počítané od počtu osob a nikoliv velikosti prostor převyšovalo původní nájem v obecním bytě. Vzhledem k nevyhovujícím podmínkám v ubytovně podal orgán sociálně-právní ochrany města několik týdnů po přestěhování rodiny návrh na předběžné opatření, kterým byly 3 z dětí umístěny do dětského domova z rozhodnutí soudu. Důvodem byly nevyhovující podmínky v bydlení, nedostatečná péče matky a zanedbávání školní docházky u těchto tří dětí. Hrozba odebrání se pak vznášela i nad zbylými dětmi. Pracovníci Ligy lidských práv se zejména snažili změnit přístup státních orgánů k rodině, které daly přednost represí v podobě odebrání dětí do ústavní výchovy před účinnou pomocí rodině v obtížné situaci, kterou matka nebyla schopna zvládnout vlastními silami. Kromě toho podpora směřovala k samotné matce, aby byla schopna zlepšit své schopnosti v péči o rodinu a děti a bojovala za vrácení dětí zpět do své péče. Došlo také k ustanovení náhradního příjemce dávek a sirotčích důchodů, který začal splácet vzniklé dluhy zejména na nájemném vůči městu. Zlepšila se i péče paní P. o děti ve vztahu plnění školní docházky, když byla v trestním řízení za toto zanedbávání odsouzena pro trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže k alternativnímu trestu veřejně prospěšných prací. Všechny tyto skutečnosti vzal soud v úvahu při rozhodování o nařízení ústavní výchovy nad dětmi a především s poukazem na silnou citovou vazbu mezi dětmi a matkou a sourozenci navzájem, zrušil předběžné opatření a navrátil děti zpět do péče matky. Zároveň nad výchovou dětí stanovil dohled, který má dle vyjádření soudu nejen účel dozoru nad rodinou, ale jehož účelem je pomoc matce a rodině při výchově dětí. V rámci řízení byl příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) označen za podjatý a dětem byl stanoven jiný kolizní opatrovník. Rozsudek nabyl právní moci v lednu 2007. Tři děti strávily v ústavní výchově 10 měsíců.

Podniknuté kroky:

Březen 2006 – vydáno předběžné opatření, kterým byly tři z osmi dětí umístěny do dětského domova

Květen 2006 – Liga lidských práv se ujala právního zastoupení rodiny P.

Leden 2007 – nabyl právní moci rozsudek, kterým děti byly navráceny do péče matky.¹⁹

¹⁹<<http://www.llp.cz/cz/temata/prava-deti/deti-z-ustavu/pripady>>

5. Průzkum a programy

5.1. Průzkum kriminality dětí a mládeže

Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy uskutečnilo v letech 2006-2007 rozsáhlý průzkum, který byl věnován kriminální kariéře dětí, které během let 1995-2004 opustily zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Cílem tohoto pracného a svým způsobem unikátního průzkumu bylo identifikovat problémy ve fungování systému péče o ohrožené děti.

Počet dětí v institucionální péči se od roku 1999 trvale zvyšuje, stejně jako se zvyšuje počet zařízení pro zajištění institucionální péče. V roce 1999 bylo v České republice umístěno v 185 zařízeních 6901 dětí, v roce 2005 to bylo 7300 dětí a v roce 2007 již je ve 225 zařízeních umístěno 7600 dětí.²⁰

Problémem je i pomalé rozhodování soudců o umístění dítěte v ústavech, aniž mají představu o dítěti a i o zařízení, do kterého dítě svým rozhodnutím posílají.

Během let 1995-2004 opustilo institucionální péči celkem 17454 dětí. Celkově se trestné činnosti dopustilo 9751 dětí (tj. 56%). Z celkového počtu dětí se před a během pobytu v institucionální péči dopustilo trestné činnosti pouze 3209 dětí (18%), to znamená, že žádné trestné činnosti se před a během pobytu nedopustilo 14245 dětí (82%).

Až po odchodu z institucionální péče se dopustilo trestné činnosti 6542 dětí (38%) z celkové počtu 17454 dětí, z nich do roka po odchodu spáchalo trestný čin asi 10% z celkového počtu, a ty další až po roce.

Svěřenci v institucionální péči se dopouštějí především majetkové trestné činnosti – zejména drobných krádeží. Jinak se jedná vesměs o rvačky s ublížením na zdraví a vydírání nezřídká páchané ve školním prostředí. Klienti OSPOD svou delikventní kariéru zahajovali nečastěji ve dvanácti až třinácti letech věku.

²⁰ Dětské domovy-3869, dětské domovy se školou-27, výchovné ústavy-1400, diagnostické ústavy-537 dětí

Velká většina dětí byla do institucionální péče umístěna z jiných důvodů než pro trestnou činnost. Převážně se jednalo o důvody sociální (dětí s nízkým ekonomicko-kulturním statusem, které nejsou schopny zajistit nutné podmínky pro výchovu dítěte) nebo o poruchy chování (záškoláctví, agresivita, útky z domova, výchovná nezvladatelnost, nerespektování autorit). Jedná se o důvody, které by bylo možné ovlivnit včasnou intervencí a sociální prací s dítětem a jeho rodinou.

U mnoha dětí se díky umístění v institucionální péči povede jejich sociálně patologický vývoj zpomalit nebo dokonce zcela zastavit. Poté, co dítě ústav opustí, přichází nedostatečně připraveno na běžný život, neumí se vypořádat s novou situací.²¹

Správná výchova ovlivňuje dítě na celý život. Je důležité začít již v dětském věku, aby si člověk postupně uvědomoval a osvojoval správné morální názory, byl o nich přesvědčený a nenechal se nikým negativně ovlivnit. Převýchova dětí je velice složitý proces, a proto je nutné dávat dětem kvalitní základ a umisťovat je do prostředí, které by jim zaručovalo důstojné podmínky pro život a plynulý přechod do normálního dospělého života.

²¹ Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004, publikace Ministerstva vnitra – odbor prevence kriminality

5.2. Programy a projekty pro rizikové děti a mládež

Sociálním programem se nazývá konkrétní druh činnosti s klientem sociálních služeb. Program je soubor plánovaných a řízených činností, jimiž poskytovatel reaguje na potřebu cílového subjektu. Poskytovatel programu předpokládá, že díky účasti klienta na programu se jeho situace zlepší nebo vyřeší.

- **Program 5P**

- Přátelství
- Podpora
- Prevence
- Péče
- Pomoc

Program 5P je modifikací amerického programu Big Brothers, Big Sisters, speciálně vyškolení dobrovolníci se v něm zabývají dětmi do 15 let.

Program 5P se věnuje dětem z velmi sociálně slabého prostředí – nezáměr rodičů, nedostatek finančních prostředků v rodině. Po těžké životní události – rozvod rodičů související se změnou bydliště, třídního kolektivu, úmrtí v rodině, těžká nemoc apod. Různě postižených rodičů – např. rodiče trpící těžkou duševní nemocí, slepotou, omezenou pohyblivostí po havárii apod. Jiné etnické skupiny – v programu jsou zapojené děti romské a ukrajinské. Se zhoršujícími se školními výsledky – děti, u kterých hrozí předčasné opuštění běžné školní docházky, navazující problémy s neúspěchy v dalším vzdělávání a budoucím pracovním procesu. Další specifické skupiny – děti s nedostatečným sebevědomím, žijící u prarodičů, nesamostatné, apod.²²

- **Projekt LATA**

Posláním občanského sdružení LATA je pomoc ohroženým mladým lidem a jejich rodinám při vyrovnávání příležitostí k plnohodnotnému životu uvnitř společnosti

²² <http://www.dcul.cz/stranky/programy_5p.htm>

prostřednictvím individuálního vrstevnického dobrovolnictví a sociálně terapeutických činností. Cílovou skupinou projektu LATA jsou děti od 12 do 18 let.²³

- **Projekty podporující vzdělávání a uplatnění na trhu práce**

V ČR je organizují některé nestátní organizace. Jde například o speciální rekvalifikační kurzy pro ohroženou mládež, v nichž je složka získávání praktických pracovních dovedností vysoce upřednostňována před teoretickými předměty. V ČR se pokusně zavádějí i tzv. **výrobní školy**, v nichž se kvalifikují mladí lidé, kteří nemají dokončené základní vzdělání pro práci na pozicích, jež nevyžadují vysokou odbornost (práce s kovem, se dřevem, práce ve stravovacích zařízeních). Součástí programu je i rozvoj sociálních dovedností a výchova k občanství. U některých klientů se předpokládá, že po absolvování tohoto programu budou ve vzdělávání pokračovat formou standardního učebního poměru, jiní po něm začínají pracovat.²⁴

Koordinátory a nositeli programů pro rizikovou mládež mohou být školy a učňovská zařízení. Takové školní programy mají větší možnost úspěchu než ty, které jsou zaměřené jen na osobnost žáka, případně jen na jeho rodinu.

- **Probační programy pro mladistvé**

Poskytovateli jsou většinou nestátní neziskové organizace, jejichž probační programy musí být akreditované Ministerstvem spravedlnosti. Jsou zaměřeny na rozvoj vzdělání, sociálních dovedností, rekvalifikace. Účast je nařízena soudem nebo státním zástupcem.

²³ <<http://www.lata.cz/programy1.php>>

²⁴ MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007, str. 87-88

6. Ochrana lidských práv

6.1. Vymezení pojmu a klasifikace lidských práv

Lidská práva jsou právním nárokem, který má každá osoba jakožto člověk. Je možno je porušit, ale nelze je nikomu odejmout. Lidská práva jsou právy v právním smyslu, jsou součástí zákona.²⁵

Lidská práva mohou být v zásadě definována jako ta práva, která jsou nám vlastní a bez kterých bychom nemohli žít jako lidské bytosti. Lidská práva a základní svobody nám umožňují rozvinout a plně využít lidské kvality, naši inteligence, talent a vědomí k uspokojení duševních a dalších potřeb. Vycházejí z rostoucích potřeb člověka na život, kde vrozená důstojnost a hodnota každé lidské bytosti je respektována a chráněna. Lidská práva jsou založena na důstojnosti a humánních hodnotách člověka, jsou to práva univerzální, nelze je nikomu odejmout a jsou pro všechny stejná. Znamená to, že náleží každému člověku a nikdo se jich nemůže vzdát. Lidská práva platí pro každého stejně – bez ohledu na taková kritéria, jako je rasová příslušnost, barva pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politický nebo jiný názor, národnost nebo sociální zařazení, místo narození nebo individuální stav.

Lidská práva se dotýkají vztahů mezi jednotlivci a státem. Regulují a kontrolují státní moc nad jednotlivci, poskytují jedincům svobody ve vztahu ke státu a vyžadují na zemích, aby uspokojovaly základní lidské potřeby osob na území s jejich působností. Lidská práva jsou sdílená všemi kulturami a národy a nelze si z nich vybírat podle okamžité potřeby. Lidská práva jsou totiž nedělitelná a vzájemně související, ať už je řeč o právech občanských, politických, hospodářských, sociálních či kulturních.²⁶

Katalog chráněných lidských práv a svobod obsahuje Listina základních práv a svobod²⁷, která je podle čl. 112 Ústavy České republiky²⁸ nedílnou součástí ústavního

²⁵ ROVER de C., Sloužit a chránit, Lidská práva a humanitární právo pro policejní a bezpečnostní síly, Ministerstvo vnitra ČR, odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2002, str.39

²⁶ BÍLEK PAVEL, DUFKOVÁ IVANA, ZLÁMAL JIŘÍ, Policie a lidská práva, Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality a SPŠ MV v Praze, Praha 2000, str. 8

²⁷ Zákon č. 2/1993, Listina základních práv a svobod

²⁸ Zákon č. 1/1993, Ústava České republiky

pořádku ČR. Jde o právní úpravu, jež je zcela v souladu s univerzálními i regionálními – evropskými – standardy lidských práv. Tato práva a svobody jsou rozvedena v řadě zákonů ČR a nalézají se pod ochranou nezávislé soudní soustavy. Ta patří k významným garantům demokratického státu.²⁹

Listina vychází z mezinárodních a evropských paktů a úmluv a má neústavní právní sílu. To znamená, že ústavní zákony, jiné zákony a všechny ostatní právní předpisy, jejich výklad a užití s ní musí být v souladu.³⁰

6.2. Lidská práva a Policie ČR

Úloha policie v moderní společnosti neustále nabývá na významu. Vývoj společenských vztahů a nové formy trestné činnosti vedou k represivním reakcím, jejichž negativním projevům a důsledkům se ovšem ani sama policie nedokáže zcela vyhnout. Škála problémů, se kterými se musí policisté potýkat, je vzhledem k rozsahu plněných úkolů značná. Snad právě jejich pochopení a diskuse o nich může vést k nápravě. Říkat, že policie hraje úlohu hlavního ochránce lidských práv v demokratické společnosti (chrání naše životy, domovy atd.), není kontradikce, i když podstata její práce ji činí odpovědnou za zneužívání lidských práv (nepřiměřené užití síly, diskriminační postupy apod.).

V ideálním světě nebude policie zapotřebí. Společnost dosáhne pořádku prostřednictvím dohody a vzájemné tolerance pod vedením skutečné autority. Nebude třeba fyzického nátlaku ani jeho hrozby. Ale lidská zkušenost ukazuje, že vznešené ideály samy o sobě jsou příliš slabé a ideální společenské podmínky se přirozeně nedaří nastolovat a udržovat nikde na světě. Proto existují zákony a nástroje jejich prosazování, jimiž jsou ve většině zemí policie a trestně právní postupy. Při vytváření těchto nástrojů musí svobodná společnost sledovat dva hlavní aspekty. Za prvé, musí zajistit, že systém vytvořený na její ochranu se nestane nástrojem jejího jistého, avšak

²⁹ BÍLEK PAVEL a kol., *Výchova k lidským právům*, Český helsinský výbor a SPŠ MV v Praze 9, Praha 2001, str. 6

³⁰ POTŮČEK MARTIN, *Křižovatky české sociální reformy*, ISBN 80-85850-70-2, Slon Praha 1999, str. 38

nezbytného omezení. Za druhé, národy musí zajistit, že ti, kteří jsou vybráni vykonávat pravomoci a autoritu policejních úředníků, jsou pečlivě vybíráni pro své lidské kvality, odpovídajícím způsobem připraveni pro výkon svých obtížných povinností v souladu se zásadami etiky a, což je velmi důležité, jsou vedeni a řízeni osobami s vynikajícími lidskými kvalitami. Nic jiného nemůže zajistit rovnováhu lidských práv a odpovídající kontroly nepřiměřeného lidského chování.

Je zřejmé, že policejní systémy a zákony země jsou produktem historické různosti. Rozdílné kulturní, sociální a zákonné tradice nejen vedou k rozdílnému pojetí policie, ale také odlišují přístup veřejnosti k policii. Policisté mají rozdílný názor na své místo ve společnosti a na to, co se od nich očekává. Je zřejmě nemožné, ani není žádoucí, aby jeden zamýšlený systém policie byl přijatelný pro všechny národy. Styly policejní práce se liší v závislosti na politických, ekonomických, sociálních a kulturních podmínkách.

Ve všech společnostech je většina sociální kontroly, včetně kontroly kriminálního chování, založena na kontrole neformální. Pověry, tabu, víra, zvyky, společné hodnoty a morální standardy předcházejí nebo podněcují zákony, v jejichž rámci se rozvíjí formální uspořádání práce policie. Ve společnostech, kde je slabá neformální kontrola, se více spoléhá na zákony a jejich uplatňování.³¹

Svobodní lidé očekávají od své policie mnoho. V takových společnostech stojí policie na rozhraní, má nezáviděníhodnou, velmi obtížnou úlohu. Chrání lidská práva a zároveň vykonává zákonné pravomoci, dané jí státní mocí ve jménu občanů, na jejich ochranu a ochranu jejich institucí. Jak si lidé více uvědomují důstojnost jednotlivce a lidských práv, pravděpodobně si budou více stěžovat a kritizovat chování policie, které by v jiné době nebylo považováno za nevhodné. Tento fenomén může vést k mylnému dojmu, že policie se zhoršila, ale pozornější pohled často odhalí, že se na ni pouze kladou vyšší nároky. Tento fakt nelze považovat za útok na policisty a policii, ale za rozpoznání jejich občanské důležitosti a vysokých standardů jednání, které se projevují v policejní práci.

³¹ BÍLEK PAVEL, DUFKOVÁ IVANA, ZLÁMAL JIŘÍ, *Policie a lidská práva*, Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality a SPŠ MV v Praze, Praha 2000, str. 30

V mnoha demokratických zemích se na policii pohlíží z hlediska dvou charakteristických rolí. Jednou je prosazovat zákony, předcházet trestné činnosti a veřejným nepokojům, druhou je nabízet humanitární sociální služby v nouzi, jak malého, tak velkého rozsahu.

Z funkcí, které plní policie, jsou všeobecně považovány následující:

1. předcházet zločinům a odhalovat je
2. udržovat nebo obnovovat sociální pořádek
3. poskytovat pomoc lidem v případech nouze
4. chránit lidská práva

Policie ve funkci sociální služby

Je často spornou otázkou, jak dalece by policie měla plnit svou funkci sociální služby. Lidská práva nemohou být realizována bez sociálního pořádku. Sociální pořádek je charakterizovaný přijatelnou mírou trestné činnosti a nízkým stupněm veřejného napětí je silně závislý na účinné práci policie, ale nejen na ní.

Závisí také na dobrém výkonu státní správy v celém rozsahu vládních funkcí a úrovni sociální spravedlnosti, protože je to právě sociální nespravedlnost, která někdy vede k trestné činnosti a veřejným nepokojům. Práce policie je významným faktorem v pozitivním i negativním smyslu, ale jistě ne faktorem jediným, při zajištění respektu k občanským a politickým právům. Jedním z policejních ideálů byl stav, kdy všechny strany budou respektovat a věřit policii, poskytnou jí maximální pomoc v jejích činnostech v trestním řízení, vyšetřování trestné činnosti a udržení veřejného pořádku.³²

Výchova policistů v oblasti lidských práv

Téma lidských práv je prioritou Ministerstva vnitra a Policie ČR v oblasti vzdělávání. Je to průřezové téma, které prostupuje nejen předměty právo, policejní psychologie a deontologie, ale i odborné problematiky služby pořádkové, dopravní a cizinecké policie základní odborné přípravy, kurzy specializační a inovační a další

³² BÍLEK PAVEL, DUFKOVÁ IVANA, ZLÁMAL JIŘÍ, Policie a lidská práva, Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality a SPŠ MV v Praze, Praha 2000, str. 31-32

průběžné celoživotní vzdělávání ve vyšších a středních policejních školách a Policejní akademii České republiky v Praze.

Cíle vzdělávání v oblasti lidských práv jsou plně v souladu s filozofií policejního vzdělávání. Obsahem je nejen výchova o lidských právech, která spočívá v získávání vědomostí, ale také výchova k lidským právům, která spočívá v získávání dovedností. Výchova k lidským právům, toleranci a kultuře lidských vztahů je osvědčeným prostředkem k předcházení konfliktů a násilí a pro řešení sporů pokojnou cestou:

- Osvojení všeobecně uznávaných etických hodnot.
- Rozšíření znalostí policistů v těch oblastech zákona a ustanovení, které se týkají lidských práv.
- Odstraňování rasistických předsudků a xenofobních názorů získaných v rodině, v civilních školách, či další vlivy společenského prostředí.
- Zvyšování schopnosti rozpoznávat případy porušování lidských práv, zejména kriminalitu motivovanou rasistickou, třídní nebo jinou obdobnou nenávistí a předcházení možné bagatelizaci při prvním kontaktu s obětí s policií.
- Posílení dovedností nezbytných pro partnerský styl policejní práce.

Formy a obsah výuky studia byly pojaty integrovaně, to znamená, že se předměty podobných obsahů spojí do bloků, které jsou vyučovány ve stejném časovém horizontu. Velký důraz se klade na interdisciplinární vazby, což je v souvislosti s lidskými právy zvláště důležité, neboť úkolem nástupní přípravy je vybavit studenty vědomostmi, dovednostmi a postoji tak, aby mohli sloužit občanům a chránit ústavní systém.

Funkce vzdělávání a výcviku v oblasti lidských práv:

- a) **informační** – seznamovat posluchače s novými mezinárodními dokumenty či úmluvami, které se týkají problematiky lidských práv, rekapitulovat již existující mezinárodní právní normy závazné pro ČR,
- b) **motivační** – rozvíjet u posluchačů zájem věc řešit, spolupracovat v týmu, rozvíjet schopnost samostatného, kritického a analytického myšlení, prohlubovat pocit zodpovědnosti za své jednání, posilovat rezistenci vůči názorům typu „nic

nejde změnit“, podporovat prosazování nových humánnějších postupů policie v interakci s občany,

- c) **výchovná** – posluchači by měli být schopni uvědomit si své vlastní postoje a názory k jednotlivým probíraným tématům a zdroje těchto názorů i předsudků důležité je rozvíjet schopnost reflektovat své chování a případně jej umět korigovat, rozvíjet empatii, toleranci a způsoby chování odpovídající demokratickým principům.

6.3. Projekty odboru vzdělávání a správy policejního školství (OVSPŠ) Ministerstva vnitra ČR v oblasti lidských práv

- **Projekt „Zařazení lidských práv, respektu k menšinám a jejich ochrany a profesní etiky do výcviku české policie a práce PČR“**

Projekt začal v prosinci 2002 a jeho cílem bylo zdokonalit zařazení lidských práv a profesní etiky do práce Policie ČR prostřednictvím programů v rámci základní odborné přípravy a dalšího profesního vzdělávání a s podporou užití nových znalostí, přístupů a dovedností v každodenní práci policistů. Jako jeden z výstupů projektu bylo založení Střediska pro výchovu k lidským právům, které bylo zřízeno na tehdy ještě Střední policejní škole MV v Praze (dnes Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Praze – VPSŠ a SPŠ MV v Praze). Projekt byl realizován ve spolupráci Střední policejní školy MV v Praze (SPŠ MV v Praze) pod vedením plk. PaedDr. Ivany Dufkové s Policejní akademií Nizozemí, s Nizozemským Odborem pro policejní mezinárodní spolupráci (NCIPS), s Národním institutem Nizozemí pro výcvik a výběr policistů (LSOP) a s Nizozemským helsinským výborem. Byl schválen Ministerstvem zahraničních věcí Nizozemí a financován z Programu sociální transformace ve střední a východní Evropě (MATRA).

Bezprostředním cílem Střediska je poskytovat obsahovou a metodologickou podporu a příležitosti pro další profesní vzdělávání, v jehož rámci by si příslušníci cílových skupin osvojili takové znalosti a dovednosti, aby mohli řídit svůj pracovní výkon a svá rozhodnutí na profesionální úrovni.

K naplnění tohoto cíle Středisko sbírá, rozšiřuje a propaguje informační a výukové materiály a programy v oblasti lidských práv a profesní etiky a vytváří či se podílí na tvorbě nových informačních materiálů a výukových programů v těchto oblastech se zaměřením na policejní práci včetně manažerské dimenze. Středisko se zaměřuje zejména na praktické otázky policejní práce, jako jsou vztah policie s občany, místní komunitou a minoritami nebo konkrétní etická dilemata policejní praxe a na řešení specifických problémů lidských práv spíše z hlediska každodenní praxe než z čistě právního hlediska.

Vytvářené materiály se zaměřují zejména na aktuální témata lidských práv a profesní etiky a jsou zpracovávány tak, aby doplňovaly stávající materiály a výukové programy a umožňovaly všeobecnou rozpravu ke konkrétním tématům lidských práv a profesní etiky v kontextu profesionálního výkonu policejní práce. Zařazení nově vytvářených výukových materiálů do edukačního procesu je v gesci jednotlivých vzdělávacích pracovišť a odpovědných učitelů a instruktorů.

Konečný cíl Střediska je širším horizontem, vzhledem ke kterému jsou konkrétní aktivity realizovány – můžeme ho nazvat dlouhodobým cílem nebo posláním. Tím je změna policejní práce a kultury prostřednictvím výchovy a vzdělávání ve směru k ideálnímu stavu, jenž lze popsat bodově jako stav, kdy:

- profesní jednání policistů je na výrazně vysoké úrovni,
- lidská práva jsou jak chráněna, tak i respektována,
- chování policistů je – ať už směrem k veřejnosti nebo navzájem mezi sebou – v souladu s Etickým kodexem Policie ČR
- existuje masivní důvěra nejen majority, ale i minoritních skupin v policii a její práci.

Jde o ideální stav, kdy je policie celospolečensky respektovaná, plně profesionální a eticky zakotvená instituce.

Cílovou skupinou jsou: studenti vyšších a středních policejních škol, studenti školních policejních středisek, učitelé vyšších a středních policejních škol, instruktoři školních

policejních středisek, příslušníci Policie ČR, střední a vyšší management Policie ČR, zaměstnanci Ministerstva vnitra a Policie ČR.³³

- **Průběžné vzdělávání učitelů vyšších policejních škol (VPŠ) a středních policejních škol (SPŠ) a školních policejních středisek (ŠPS) a vydávání výukových materiálů**

Pro učitele VPŠ a SPŠ a ŠPS jsou pravidelně pořádána instrukčně metodická zaměstnání (IMZ) a další semináře, na kterých se dovídají nejnovější poznatky o problematice, kterou sami vyučují. OVSPŠ na některé IMZ najímá jako lektory externí experty. Společně s VPŠ a SPŠ jsou vydávány výukové a studijní materiály a pomůcky, které reflektují aktuální vývoj v oblasti lidských práv a poskytují návod, jak odbourat předsudky a stereotypy.

- **Projekt „Community/minority policing“**

Mezinárodní projekt Kanadské královské jízdní policie (RCMP) probíhal v letech 2002-2004. Projekt navazoval na předchozí úspěšnou spolupráci RCMP a České republiky v oblasti řízení lidských zdrojů, boje s organizovaným zločinem a vzdělávání a výcviku policistů. Projekt byl zaměřený na komunitní řešení problémů, zejména soužití majority s minoritou, na lokální úrovni s uplatněním principu CAPRA (Client-Analysis-Partnership-Response-Assessment). Princip CAPRA, který je v Kanadě a USA již několik let úspěšně za účasti všech zainteresovaných stran a ve svém důsledku přenesení části odpovědnosti za bezpečnostní situaci z policie také na ostatní instituce a jedince. Důraz zapojení všech článků „komunity“ do procesu řešení problému, tzn. Policie, státní správa (město), sociální pracovníci, učitelé, reprezentanti menšin atd. Projekt byl realizován v Ústí nad Labem, Karviné a Jirkově.

Hlavními cíli projektu bylo:

- rozvíjet spolupráci policie, státní správy a menšinové komunity na lokální úrovni,

³³ <<http://212.47.6.203/category/organizace-skoly/usek-dalsiho-profesniho-vzdelavani/stredisko-pro-vychovu-k-lidskym-pravam/>>

- zahájit diskusi u kulatých stolů zaměřenou na hledání společné cesty v řešení problémů obce
- zdokonalování dovedností řešení konfliktů pomocí modelu CAPRA.

Nejvýznamnějšími výsledky v jednotlivých městech:

Ústí nad Labem – byla navázána úzká spolupráce kriminální policie s romským terénním pracovníkem a došlo ke spolupráci na některých medializovaných kauzách, např. „Matiční“

Jirkov – pracovní skupina složená ze zástupců policie, města, školy, speciální školy a romské komunity vytvořila 30 stránkový strategický plán pro zlepšení kvality života v Jirkově, zaměření pozornosti na záškoláctví a čichání toluenu.

Karviná – spolupráce města, volnočasového centra a policie, zmapování záškoláctví a užívání toxických látek u romských dětí.

- **Projekt „Přípravné kurzy pro občany národnostních menšin k přijetí do služebního poměru příslušníka Policie ČR“**

Pro vyrovnání šancí na stejné uplatnění příslušníků národnostních menšin jako mají příslušníci majority se na VPŠ v Brně realizovaly od roku 2000 do roku 2005 měsíční přípravné kurzy pro příslušníky národnostních menšin k přijetí do služebního poměru k Policii ČR. Cílem bylo vytvoření předpokladů pro úspěšné vykonání přijímacího řízení do služebního poměru k Policii ČR. Finančně byly kurzy zajišťovány britskou ambasádou. Na tyto kurzy navazovaly „Pětiměsíční přípravné kurzy pro občany národnostních menšin“, kteří byli policisty, ale nedosáhli ještě úplného středního vzdělání. Cílem těchto kurzů bylo prohloubit a rozšířit vědomosti a dovednosti studentů tak, aby mohli absolvovat nástavbové dvouleté studium, kterým získali úplné střední vzdělání, absolvovali základní odbornou přípravu a stali se kvalifikovanými policisty. Celkem se těchto kurzů zúčastnilo 107 příslušníků národnostních menšin, úspěšně ho ukončilo celkem 30 absolventů a k Policii ČR jich bylo přijato 27.

- **Projekt „Policie pro všechny“**

VPŠ a SPŠ MV v Holešově připravila projekt „Policie pro všechny“, který zabezpečí žákům 9. tříd základních škol z národnostních menšin studium vzdělávacího programu Bezpečnostně právní činnost. Škola zahájila přípravu realizace projektu již v září 2007 a prostřednictvím dopisů seznámila s projektem starosty, ředitele, pedagogy i žáky základních škol a jejich rodiče.

Hlavním cílem tohoto projektu je umožnit příslušníkům národnostních menšin studium v policejní škole MV. Po absolvování VPŠ a SPŠ MV v Holešově mohou absolventi nastoupit (po řádném přijímacím řízení) do služebního poměru k Policii ČR. Policii projekt pomůže získat do svých řad příslušníky národnostních menšin a VPŠ a SPŠ MV v Holešově tak přispěje ke zvýšení konkurenceschopnosti těchto menšin na trhu práce. V současné době je projekt v jednání Ministerstva vnitra a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Cílem každého projektu je úspěšně dosáhnout předem vytyčeného cíle, přičemž si zároveň pořadatelé ověří správnou připravenost projektu. Aby bylo možno vyhodnotit projekt jako úspěšný, je třeba provádět hodnocení a vyhodnocování formou experimentu, strukturovaným dotazníkem, nestrukturovaným dotazníkem, testy, kvizy atd. Jen tak je možné program efektivně vyhodnotit a poučit se z případných chyb. Důležité je, pokud se jedná o projekt dlouhodobý, aby se vyhodnocování provádělo nejen jako závěrečné, ale i průběžně, během projektu. Pak je možné aktuálně upravovat projekt dle potřeb cílové skupiny a pro lepší dosažení cíle.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na téma, které je velmi zajímavé a aktuální. Definovala jsem jednotlivé sociální služby, jejich cíle a konkrétní uživatele, pro které jsou určeny. Provedla jsem shrnutí těch subjektů, které sociální služby poskytují, se stručným rozbohem náplně jejich činnosti. Přehledně jsem utřídila a zformovala legislativní rámec služeb v sociální oblasti a definovala pojem komunitní plánování, metodu užívanou jako způsob plánování a rozvoje sociálních služeb.

Širokou problematiku sociálně-výchovného působení jsem podrobněji vymezila a analyzovala především institucionální péči, se zaměřením na děti a mládež. Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla ukázat jaká je souvislost mezi rodinným prostředím a výchovnými institucemi, která má za následek vznik problémů. Zajímalo mě z jakého sociálního prostředí pocházejí děti umístěné v zařízeních institucionální péče. Nejčastěji se jedná o špatné vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, nedůsledná výchova ze strany rodičů, špatná spolupráce rodiny a školy, ekonomické a sociální důvody. Velkým problémem současnosti jsou volnočasové aktivity nezletilých dětí, jejich experimentování s drogami, dále i nedostatek času ze strany rodičů a jejich vzrůstající nezáměr o problémy svých dětí. Ve vztahu k sociálně-výchovnému působení jsem se pokusila okrajově popsat rizikové děti a mládež, jejich vztah k delikventnímu chování, potažmo k chování kriminálnímu, a dále jsem utřídila aktuálně dostupnou institucionální péči. V souvislosti s tím jsem zmínila příklady možných preventivních programů. Vzhledem k tomu, že se jedná o téma poměrně rozsáhlé a do značné míry se tato práce zabývá teoretickými poznatky, pro oživení a názornost jsem uvedla kazuistiku, na které demonstрую fungování sociálních služeb v České republice.

V závěru své práce jsem se zaměřila na definování a klasifikaci lidských práv, se zaměřením na přístup Policie ČR a Ministerstva vnitra k této oblasti. Analyzovala jsem projekty odboru vzdělávání a správy policejního školství Ministerstva vnitra vztahující se k oblasti lidských práv.

Moje práce je přínosná pro praxi v tom, že jsem provedla analýzu a souhrn, který nabízí přehledné utřídění základních údajů vztahujících se k této problematice.

Vzhledem k tomu, že se jedná o téma značně rozsáhlé a strukturou složité lze ho v budoucnosti dále rozvíjet, např. v diplomové práci.

Mluvit o sociálních službách a lidských právech může někomu připadat jako nudné a zbytečné, to ale jen do chvíle, kdy jsou mu základní svobody odepřeny. Je nutné, aby každému člověku záleželo na dodržování práv ostatních lidí.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou a analýzou jednotlivých sociálních služeb, zejména se zaměřením na děti a mládež umístěné v institucionální péči a na Policii ČR jako ochránce lidských práv.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsem definovala jednotlivé sociální služby, poskytovatele služeb a osoby, pro které jsou konkrétní služby určeny. Nejvíce jsem se zaměřila na děti a mládež, které jsou umísťovány do institucionální péče, jaké jsou důvody pro zařazení do těchto zařízení a proč nemohou vyrůstat ve vlastní rodině. Samostatnou kapitolu mé práce tvoří aktuální téma dnešní doby a to lidská práva a jejich ochrana. Především jsem se věnovala problematice lidských práv v resortu Ministerstva vnitra a Policie ČR.

V praktické části jsem provedla rozbor rozsáhlého průzkumu institucionální péče, který uskutečnilo v letech 2006-2007 Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Rozsáhlý průzkum se zabýval kriminalitou dětí, které v letech 1995-2004 opustily zařízení institucionální péče.

Anotace

Bakalářská práce Sociálně-výchovné působení v sociálních službách a ochrana lidských představuje celkový systém poskytování informací, možností a programů z oblasti sociálních služeb a lidských práv. Popisuje konkrétní projekty, které již byly uvedeny v praxi, ty které teprve budou a ty, do kterých má občan možnost se zapojit.

Klíčová slova:

sociální služby, lidská práva, ochrana, výchova, výchovné instituce, kriminalita, Policie ČR, Ministerstvo vnitra ČR

Annotation

The bachelor's thesis called Socially-educational influence in social services and protection of human rights represents the overall system of providing information, opportunities and programmes from the field of social services and human rights. It describes particular programmes which have already been put in practice, programmes that are about to be introduced, and those which citizens can participate in.

Key words:

social services, human rights, protection, upbringing, educational institution, criminality, Police of the Czech Republic, Ministry of Interior of the Czech Republic

Seznam použité literatury a další prameny

1. Zákon č. 1/1993, Ústava České republiky
2. Zákon č. 2/1993, Listina základních práv a svobod
3. Zákon č. 106/2008, o sociálních službách
4. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a změně dalších zákonů
5. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
6. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, a prováděcí předpisy k nim
7. Usnesení vlády č. 293 ze dne 26. března 2008
8. BÍLEK PAVEL, DUFKOVÁ IVANA, ZLÁMAL JIŘÍ, Policie a lidská práva, Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality a SPŠ MV v Praze, Praha 2000
9. BÍLEK PAVEL a kol., Výchova k lidským právům, Český helsinský výbor a SPŠ MV v Praze 9, Praha 2001
10. KOLEKTIV AUTORŮ, Základy speciální pedagogiky, Institut mezioborových studií Brno 2003
11. KOZLOVÁ LUCIE, Sociální služby, ISBN 80-7254-662-7, Triton Praha 2005
12. MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007
13. POTŮČEK MARTIN, Křižovatky české sociální reformy, ISBN 80-85850-70-2, Slon Praha 1999

14. ROVER de C., Sloužit a chránit, Lidská práva a humanitární právo pro policejní a bezpečnostní síly, Ministerstvo vnitra ČR, odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2002
15. Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004, publikace Ministerstva vnitra – odbor prevence kriminality
16. Hodnocení systému péče o ohrožené děti, publikace Ministerstva vnitra rok 2007
17. <http://www.mpsv.cz/cs/9#sszp>
18. <http://www.llp.cz/cz/temata/prava-deti/deti-z-ustavu/pripady>
19. http://www.dcul.cz/stranky/programy_5p.htm
20. <http://212.47.6.203/category/organizace-skoly/usek-dalsiho-profesniho-vzdelavani/stredisko-pro-vychovu-k-lidskym-pravum/>
21. http://www.ddsveselicko.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=1&Itemid=15

Seznam příloh

Příloha č. 1 Fáze komunitního plánování

(MATOUŠEK OLDŘICH a kol., Sociální služby, ISBN 978-80-7367-310-9, Portál Praha 2007 – str. 114)

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

TABULKA 9

Fáze komunitního plánování

Upraveno podle Komunitní plánování – věc veřejná, 2006.

1. fáze	Příprava	<ul style="list-style-type: none">• zformování pracovní skupiny• určení, koho je třeba do přípravy KP zapojit• přizvání dalších účastníků• plán na získání politické podpory obce (kraje)
2. fáze	Vytvoření řídicí struktury	<ul style="list-style-type: none">• zapojení všech účastníků při tvorbě řídicí struktury• vytvoření řídicí struktury• stanovení pravidel jednání řídicí struktury
3. fáze	Definování problémů a potřeb	<ul style="list-style-type: none">• představení zájmů, potřeb a cílů všech účastníků• vytvoření postupů pro participaci veřejnosti na KP• analýza potřeb a zhodnocení existujících zdrojů• hodnocení slabých a silných stránek existujícího systému sociálních služeb• formulace příležitostí a rizik týkajících se rozvoje sociálních služeb
4. fáze	Návrh rozvoje sociálních služeb	<ul style="list-style-type: none">• formulace hodnot, které tvoří základ KP• formulace cílů a priorit• pojmenování překážek, které lze očekávat• vypracování přehledu regionálních i nadregionálních zdrojů• dosažení souhlasu většiny účastníků KP
5. fáze	Formulace strategie rozvoje sociálních služeb	<ul style="list-style-type: none">• formulace plánu a časových horizontů• zpracování konečné verze KP• zpracování systému sledování realizace KP• předložení KP k diskusi veřejnosti• předložení KP ke schválení zastupitelstvem
6. fáze	Provádění plánů	<ul style="list-style-type: none">• realizace plánu• informování veřejnosti o postupu realizace KP• průběžné vyhledávání a zapojování nových partnerů• případné revize výchozího plánu a formulace alternativ

Příloha č. 2 Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna Veselíčko 1 –
fotografie svěřenců

(Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004, publikace Ministerstva vnitra – odbor prevence kriminality)

Příloha č. 3 Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna Veselíčko 1 –
intervenční program s Městskou policií Přerov

http://www.ddsveselicko.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=1&Itemid=15

